

پرسه... میوانیکی ناوخت

نه‌ستیره‌کاني سينه‌ماي نيران

سورهيا قاسمي

فاتمه نه‌دهه‌علمی

سورهيا قاسمي، له‌دايک‌بوی سالی "۱۹۴۰" ی تارانی پایته‌ختی نیرانه، کچی "حه‌میده‌خیر ثابادی" ه که‌نه‌کته‌رټی کی به‌تواناو ناواری سینهمو ته‌له‌فزیونی نیرانو ئیستا یه‌کیکه له‌وژانه‌ی که‌ته‌مندی له‌خزمتی هونری نواندندا خرج کردوه دایکی به‌دایکی سینهمای نیران ناسراوه، نه‌میش هه‌مان پښه‌ی دایکیدا پوشتووه بووه به‌دایکی‌کی تری سینهمای نیران.

هاوسه‌رداره‌و دوو کورپو کچی‌کی هه‌یه، به‌لام مندا‌له‌کاني دوورن له‌کاری هونریه‌وه، که‌چه‌کی ده‌جوی زانکویه له‌بشی نه‌ده‌بیاتی زسانی نه‌لمانی و پراهنه‌ری وهرنشی مه‌له‌وانیه، کورپه‌کانیشی کاری نازاد ده‌کن.

سورهيا قاسمي سه‌ره‌تا کاری هونری له‌رادیوه ده‌ست پیکردوه، سه‌ره‌تا وهک بیژرو دواتریش وهک دویلر وده‌ره‌نتر کاری کردووه، ماوهک به‌ریوه‌به‌ری رادیو ته‌له‌فزیون بووه له‌جه‌زیره‌ی "کیش" و هر له‌به‌ره‌وه نازناوی "دایکی کیش" ی لیتراوه، دواتر دیته ناو دنیای سینهمو وه‌چه‌ندین زنجیره‌و فیلم ونمایشدا ده‌وری گترووه.

تایستاش به‌رده‌وامو ه‌درس ده‌لټه‌وه له‌بوری "نوسین وده‌ره‌نجان" ی فیلمدا.

فیلم و زنجیره‌کانی:

- درقلب من - له‌دلی مندا

- خانه پدری - میرات

- سرود تولد

- صدای دلنشین

- مارال

- شام اخر.

- خواستگاری.

- درپناه تو.

- پیوند.

- اندورا.

- گرگ های خاکستری اند

- آرامش درخزور دیگران.

- روشنتر ازخاموشی - روشنتر له‌خاموشی.

- خانه‌ای در تاریکی - بنه‌ماله‌ی توک لیکراو.

- او یک فریشته بود - فریشته - که‌رولی دایکی به‌هزاد ده‌گتیرت.

- دیارده‌یه‌کی جوان ده‌بیرنیت که‌هوشیاری زورکه‌سه له‌باری نایه‌وه، نه‌ویش نه‌لاوانده‌وهو گریانه به‌ده‌نگی به‌رن له‌ترسی خوا، به‌لام ژنان ده‌لټن پرسه‌که ساردبوو، خیزانکی بیوه‌فان نه‌بانتوانی تویک ته‌عزیه‌که گهرم بکن، ده‌گتیره‌وه له‌سالانی په‌نجاکاندا ژنیک زور که‌م قسه‌و شهرمن ده‌بیته‌هوسره‌که‌ی کچی دوابی ده‌کات، نه‌ویش بڼ ده‌نگ داده‌نیشیت، ژنان بانگی ده‌که‌نه ده‌روه ده‌لټن تچون تاوا بڼ ده‌نگ داده‌نیشیت نه‌وه شهرمه‌زاریه بژت نه‌بیته شعریک به‌بالای هوسه‌رتا بلټت: نه‌ویش نه‌لټت فیرم بکن، ژنان نه‌لټن بلټ باوکی نه‌حمه‌د و باوکی محمه‌د، نه‌ویش نه‌لټی باشه (نه‌وا وتم باوکی نه‌حمه‌د و باوکی محمه‌د) دواي نه‌وه تاتپوره چی بلټم، ژنان نه‌بیرنټه‌وه ژور.

- دیارده‌یه‌کی نه‌شیاوی تر نه‌وتوبل و ده‌فیه که‌گه‌ره‌ک بیتاقه‌ت ده‌کات، که‌نه‌مش ته‌نا بگهرم و گوپکردنی پرسه‌که به‌کارښین به‌رامبر به‌پاره‌یه‌کی زور، سه‌یریش له‌ویه تائیتا نه‌چومه‌ته هچ پرسه‌یه‌که‌وه قورتانی هله‌وه فهرموده‌ی هله‌به‌ستراو له‌سر زمانی نه‌مانه‌وه نه‌بیستم.

به‌نوم‌تیده‌ی به‌ه‌موولا پرسه‌کان به‌شیاوژنکی شیاو به‌پیکه‌کن و ناماده‌بویمان لاهری خه‌م و په‌ژاره بیت له‌دلی پرسه‌داردا نه‌ک به‌په‌چپه‌وانه‌وه.

بیست و چوار سه‌عادتا جم و جۆل هه‌بیته، واته ژن هه‌رکاتیک بی‌ویته بروت بوی هه‌یه.

دیارده نه‌شیاوه‌کان که‌شیاوی پرسه نین

پرسه واته هاو خه‌م بوون له‌گه‌ل که‌سانی تردا بومهرگی نازیزیک، خوښه‌گر له‌سر نه‌م پښه‌وه نه‌بیته نه‌وا له‌پرسه ده‌ره‌جیت.

- له‌به‌رکردنی جل و به‌رگیک که‌شیاوی نه‌وئ نیه، یان به‌کاره‌نیتانی خشل و متوسروو به‌خووه‌کردن، به‌داخه‌وه هه‌ندیک که‌س هه‌ن نه‌پانه‌ویته له‌پرسه‌کاندا خیزان ده‌رخن، پوشتن به‌م نیه‌توه، نه‌پوشتنی باشته.

- قسه‌کردن له‌سر ماله پرسه‌و په‌خنه‌ گرتن له‌خواردنیان له‌مالیان هتا له‌شیاوژی پرسه‌که‌یان به‌گشتی، نه‌وا ماله توشی رووداووون، پیوسته هاوکاری بکرین نه‌ک په‌خنه‌یان لیکریت له‌سر چیشته‌که‌یان سویره یان سوتاوه، به‌داخه‌وه ژورچار له‌به‌رده‌رگای پرسه‌که‌دا گویمان له‌ژنانه که‌باسی خیزانی خاوه‌ن پرسه ده‌کن

- تابتاونیت هه‌رکه‌سه له‌ناستی خوی که‌متر عزیت له‌سر نه‌وا ماله دروستکات، ده‌سته‌سریک بوله‌وئ به‌جی دټلټ، یان ده‌به‌یه‌کی ناو له‌شوینی تاییه‌ت فرټ برټ باشته.

کچانی خورمال له‌ته‌مه‌نی زور که‌مدا شوو ده‌کن

ن/ا مقداد دره‌مه‌ری - شه‌یما مه‌عسوم.....

هاوسه‌رگرتنی کچان پښه‌و خۆشکه‌ره بونه‌مانه‌وه یان دروست نه‌بوونی کیشه به‌تاییه‌ت قهریبی، به‌لام نه‌وه‌ی خه‌ریکه ده‌بیته دیارده‌و کچان خوزگی پښه‌خواری زواج کردنیانه له‌ته‌مه‌نیکي که‌مدا به‌تاییه‌ت له‌قونای خویندنې بڼه‌په‌تیدا، له‌م باره‌یه‌وه کچان پای جیاواریان هه‌یه و ماموستایانی ناینیش به‌باشی وه‌سفی ناکن.

به‌ره که‌مال ته‌من ۱۷سال، که‌ئیتا له‌ماله‌وه‌یه‌و وازی له‌خویندن هیتاوه، باس له‌هاوسه‌رگریه‌که‌ی ده‌کات که‌به‌هویوه له‌خویندنه‌وه ده‌هیتراوه، ده‌لټی: "له‌قونای بڼه‌په‌تی باوکم له‌خویندنه‌وه ده‌په‌ننام ونه‌په‌نیش خویندن ته‌واوبیکم له‌به‌ر نه‌وه‌ی ته‌منم گهره‌و بووبو، نه‌م خواست بیمه ماموستا وهک هاوړیکانم خویندنه‌واریم وداها‌توویه‌کی روښن هه‌بیته بوزیانکی خوش".

به‌ره له‌قسه‌کانی به‌رده‌وام بوو باس له‌شیاوژی خوازینټیه‌کی ده‌کات وده‌لټی: "کوریک هاته خوازینټیم ونه‌مده‌ناسی، باوکم هاوړی باوکی بوو بویه منی پیپه‌خشی، ژیانم به‌هوی نه‌گوښانی ته‌من وه‌لسوکته له‌گه‌لیدا نه‌م‌توانی ژانی له‌گه‌لدا به‌سه‌ریه‌رم".

نه‌وکچه ته‌من هه‌فده‌ ساله نه‌وه‌یشی وت: "ئیتا چاوه‌روانی دادگام، هه‌میشه له‌دوزه‌خیکي داخراودا ده‌ژیم ونا‌توانم نه‌م کاره‌ساته له‌بیر بکم، خوزگه به‌پارډوو ده‌خوایم که‌نا‌زادبووم".

به‌سوز خالد که‌که‌متر له‌پینچ مانگ له‌مه‌یه‌ر چوه‌ته که‌ژاوه‌ی هاوسه‌رگریه‌وه و میرده‌که‌یشی کاره‌منده‌و ژیانکی خوش به‌رټده‌کات، وتی: "لای ټیمه کچ به‌چاوړیکي سوک سه‌یره‌کرت، که‌رله‌ته‌مه‌نیکي که‌مدا زواج بکات، به‌خته‌وه‌رم که‌ زواج کردووه هه‌رچه‌نده میرده‌که‌م هه‌شت سال له‌من گه‌وره‌تره، به‌لام کیشه‌یه‌کی نه‌وتومان نیه".

به‌سوز وتیشی: "سه‌ره‌تا زور ده‌ترسام وخه‌لکی به‌چاوړیکي تر سه‌یریان ده‌کردم، پشم وایه گونجاوه کچ له‌م ته‌منه‌دا زواج بکات و به‌خونه‌کانی که‌هه‌یه‌تی بکات".

چرا که‌ریمی ته‌من پانزه سال له‌قونای بڼه‌په‌تیدا زواجی کردووه به‌کوریکي کاسب، به‌م شپوه‌یه‌ دوا: "حه‌مه‌د خوشه‌ویسترین که‌سه بڼ من، له‌رښه‌ی خویندنه‌وه په‌کتریمان ناسی وپه‌په‌ندی خوشه‌ویستیمان هه‌بوو بویه زواج له‌گه‌لدا کردو زور به‌خته‌وه‌ریشین".

ئحسان نه‌وه‌شی پوونکرده‌وه: "له‌گه‌مه‌لکه‌ی ټیمه‌دا بووته باوو، به‌لام پیوسته لایه‌نی به‌رزه‌وه‌ندی خیزانی نه‌بیته یاریده‌ده‌ری نه‌م کاره".

ماموستا منیره ماموستای درونناسی له‌په‌کیک له‌خویندنگانای خورمال، پیپویه کچان به‌زه‌واج کردنیان له‌ته‌مندی که‌مدا زه‌واجیکي سه‌ره‌وتو نابیت: "زه‌واج پیوستی به‌بیرکردنه‌وه ده‌بیته، زورچار کچان بڼ بیرکردنه‌وه له‌ته‌مه‌نیکي که‌مدا بریاری زواج ده‌دن، نه‌گه‌ر بپرسی له‌سر چ به‌نمایه‌ک زواجت کردووه؟ دلنایم وه‌لامیکي گونجاویان نیه ته‌ها وهک حه‌زو خولیا‌یه‌ک بوی ده‌روانی".

ماموستا منیره وتیشی: "که‌نچ چه‌ندین غه‌ریزه‌و هیواي هه‌یه وده‌ویته پی بگات، له‌وانه‌یه نه‌و زواجه پښه‌پښت به‌گه‌یشتن به‌خونه‌کانی تر، لټره‌وه کیشه‌کان سه‌ره‌لده‌ده‌ن، په‌نگ به‌پر‌سیارټیشی لای دروست نه‌بوو، چاچون ده‌توانیت به‌پر‌سیاری خیزانیک بیت له‌داها‌توودا".

نه‌واماموستایه وتیشی: "مرؤف به‌سروشتی خوی چاکه، به‌لام ژینگه خرابی ده‌کات، ده‌بیته خیزان هاوکاری که‌چکانیان بیت به‌ده‌ست نیشانکردنی راستیه‌کان، نه‌ک نیشانکردنی که‌سیک دروینت له‌بیرو بچونی کچدا".

شیلان نه‌حمه‌د به‌کالوړیوس له‌نخوشیه‌ گشته‌ی‌کاندا له‌نخوشخانه‌ی خورمال، زه‌واج به‌کاریکي شیاو ده‌زانیت وده‌لټی: "له‌رووی ته‌ندروسیه‌وه شپږپه‌نجه‌ی مه‌مکه‌متر توشی نه‌وکچانه ده‌بیته که‌به‌مندالی زواج ده‌کن، بویه وا باشته کچ له‌ته‌مندی (۱۸) سالیدا ژانی هاوسه‌ری پیکه‌پښت".

نه‌و سپوره نه‌وه‌شی وت: "سروشتی ته‌مندی کچانی ټیمه ده‌بیته ته‌مندی له (۱۸) سال که‌مترنه‌بیته وه (۲۵) سال زیاتر نه‌بیته، هاوسه‌ر ده‌بیته چه‌ند سالیک له‌کچ گه‌وره‌تریت".

پارټیزر موختار سالح نه‌حمه‌د له‌م باره‌یه‌وه وتی: "له‌دادگاندا ته‌مندی پانزه سال ماره‌ناکرتیت، له‌ئیتادا ده‌بیته کچ ته‌مندی له‌سهری (۱۶) سالیه‌وه بیت، ده‌نا ماره‌ناکرتیت، ده‌بیته له‌رووی چه‌سته‌یه‌وه توانای خیزاندریه‌تی هه‌بیته".

نه‌وپارټیزره نه‌وه‌شی وت: "کیشه‌ی زور دیته لاهان که‌باوکان به‌هوی وده‌ست خستنی داراییانه‌وه په‌ناده‌به‌نه به‌ر به‌شودانی که‌چکانیان و گوئ به‌سوز ویری که‌چه‌ نادن، نه‌میش کیشه‌ ده‌نټه‌وه و به‌تاییه‌ت کیشه‌ی جنسی بۆکچه‌که دروست ده‌بیته".

چرا باس له‌وه‌ش ده‌کات: "ئیتایش له‌خویندن به‌رده‌وامم، به‌رله‌وه‌ی ماره‌بکریم به‌لټنمانداوه به‌رده‌وام به‌م له‌خویندن، دواتر بمگوزانټه‌وه ئیتایش به‌رده‌وامم له‌خویندن، و به‌رده‌وامیش چاوه‌روانی گواسته‌وه‌م بڼ ژیانکی خوش".

فینک محمه‌د (۱۵) سال، تاقونای بڼه‌رتی خویندووه و ده‌دیتی هاوړیکانی بریار له‌سر زواج ده‌دات: "کاتیک ده‌مینی هاوړی که‌چکانم له‌ته‌مه‌نیکي بچوکا زواج ده‌کن نایوری خویانیان له‌ژیر ده‌ستیانداوه، منیش وازم له‌خویندن هیتاوه‌واجم کرد".

فینک له‌تایکیرده‌وه‌ی زواج په‌شیمانوه ده‌لټی: "ویستم زواج تاقی بکه‌مه‌وه، به‌لام زور په‌شیمانم له‌وه‌ی زواجم کرد، به‌وه‌ی هاوړی ژوریشم وازیان له‌خویندن نه‌هیتاوه‌وه خاوه‌نی بروانامه‌ی خویان".

فینک نه‌وه‌شی وت: "ئیتا من به‌دیار مندالیکه‌وه له‌ژیر ده‌ستی پیاوړیکام، بیر له‌وه‌ده‌که‌مه‌وه چون وهک هاوړیکانم به‌رده‌وام له‌سرخویندن نه‌بووم".

ماموستا مه‌لا عبدال مه‌لیک وتابیزوی مرغه‌وتی عبدالرحمانی کوری عوف له‌خورمال به‌شودانی کچ له‌ته‌مه‌نیکي زور که‌مدا په‌رده‌کاته‌وه ده‌لټی: "کورپو کچی زور هاتوونه‌ته لام ده‌لټن خوا دایک ویاوکمان بگرتیت که‌وا توشی کردین، چونکه ټیمه هچ له‌باره‌ی په‌کتریه‌وه نازانین. ده‌کرتیت خوشه‌ویستی له‌نټوان دوکه‌سدا پوویات ویکرتیت زواج، به‌مه‌رجیک که‌سیک له‌نټواناندا‌بیت، تابتوان له‌په‌کتری تیگن، مه‌رج بڼ په‌کتری دابنټن، باکورپان وکچان به‌پوکشه‌یه‌کی جوان به‌په‌کتری نه‌خه‌له‌تین".

هه‌روه‌ها ده‌ره‌نیتانی کچ له‌خویندنه‌گه‌ش په‌رده‌کاته‌وه‌وه ده‌لټی: "په‌غه‌مه‌ری خوا د.خ. نه‌ی فه‌رموه که‌چکانتان له‌خویندن ده‌ره‌بیتن ویدنه‌و بشوو، نه‌وه زولمو وپښه‌ پینه‌دراوه، چونکه نه‌وه که‌چکه ناکامله له‌زور بوادا، وهک خوم له‌گه‌ل نه‌وه‌دانیم کچ له‌خوار ته‌من "۱۵" سال زواج بکات، له‌به‌رته‌وه‌ی ده‌بیته هوی تیگچونی دوو بڼه‌ماله‌ ونازانیت چون هه‌لسوکته‌وت بکات".

ئحسان محمه‌د خویندکاری ناماده‌یی، پتی وایه هۆکاری که‌مه‌رخه‌می دایکان ویاوکان هۆکاره بڼ زواج کردنی کچان: "نه‌م دیارده‌ی که‌ئیتا به‌لټشاو کچان له‌خویندن هه‌لټن زه‌واج ده‌کن ده‌گتیره‌وه بۆکه‌مه‌رخه‌می دایکان ویاوکان، که‌نه‌پانتوانیوه بڼه‌ که‌سیکی باش بویان و وه‌بوونه‌ته پښه‌ خۆشکه‌ر بویان، که‌نه‌میش له‌وقوناعه‌دا کاره‌ساته".